

Rat, kao osnovna kategorija moderne političke misli. (Promisliti rat nakon raspada nuklearnog bipolarnog sistema moći).

Pro-„misliti rat“ zapravo je intelektualna dužnost sa kojom, iako protiv naše volje, moramo se suočiti nakon kolapsa komunističkog sustava koji je doveo do revalorizacija modernih nacionalnih država i njezinih logika. Radi se u stvari o dinamikama koje su ostale prikrivene tijekom četrdesetogodišnjeg suočavanja između dvaju najvećih nuklearnih carstava (eSADe i SSSRa). Dešavanje koje je prouzročilo ne malu zbunjenost u zapadnom svijetu.

Mnogo se dakle toga promijenilo u odnosu na "klasično" razmatranje povezanosti između rata i politike; dok se malo što promijenilo u odnosu na činjenici da međunarodna politika je područje u kojem Države provode svoje interese i gdje ne-državne grupacije, na raznorazne načine, teže i traže da budu prihvaćene u liku novih suverenih Država. (Vidi slučaj bivše Jugoslavije).

Unutar tog novostvorenog društvenog konteksta promisliti rat znači razotkriti strogi smisao državnosti, slobodnog i odgovornog državljanstva, koji postoji samo u politički organiziranoj Državi. U stvari, moderna nacionalna Država, osim što ima posla sa odgovornom individualnom slobodom, sa pravdom i jednakost, inherentno je i nositeljica mogućnosti odlučivanja o ratu kao suvereno pravo na samoobranu. I ako od te mogućnosti odustane, kao da posustaje od racionalnih standarda koja su joj svojstveni, nije više Država. A ako intelektualno promišljanje, povijesna praksa, koja su konstituirala realno i djelotvorno jezgro, modernoga političkog mišljenja, predviđaju da i rat između Država predstavlja, u obliku krajnje nužde (extrema ratio), resurs na raspolaganju političkog ratio, a ne aberacija, je s ovom tradicijom da novo nastale Države jugoistočne Europe moraju se uloviti u koštac kako bi bolje shvatile trenutnu tranzicijsku situaciju u kojoj se nalaza.

Ključne riječi: rat, moderna Država, državnost, politička odgovornost, državna moć i sigurnost, politička identifikacija, kritičko upojedinjenje, pravda, suverenitet, odgovorno državljanstvo.

- **Rat kao osnovna kategorija moderne političke misli** : Vezano uz sve događaje koji su se desili tokom zadnjih dvaju desetljeća – nakon strahovitih ratnih razaranja i sukoba na jugoistočnom i srednjem dijelu Europe do kojih je došlo neposredno nakon urušavanja i raspada europskog komunizma – moramo se upitati da li su svi ti događaji isu zahvatili i urušili sovjetski imperiji i, poslijedično, i sam komunistički model društvenosti mogu se nazvati krizom velikih razmjera ili epohalnom krizom . Danas je svima jasno kako se radi o krizi koja je usput preobratala (ako ne i revolucionirala) cjelokupni europski politički sistem vrijednosti, (ali također, u nekoj mjeri, i čitavog svijeta). Valja se također upitati da li to epohalno zbivanje implicitno u sebi sadržava i svjesnost poimanja epohe ili, nasuprot tome, ima samo jedno političko-retoričko značenje.

Samo promišljanje rata, kao jedna od najvažnijih društvenih kategorija, dokaz je, kao što će se donekle pokušati ovdje dokazati posredstvom nekoliko kratkih serija razmišljanja usredotočena na precizno uvjerenje, kako se ovdje radi o stvarno epohalnoj krizi. I to u smislu da ju ne možemo samo olako protumačiti kao prevladavanje određene povijesne instance, već kao pojavljivanje novih, kako idealnih tako i institucionalnih, sadržajno važnih motiva koji

karakteriziraju jedno razdoblje – zapadne moderne – i kako ta pojava sa sobom nosi takve sadržaje i implikacije koje, odvrćući sve aspekte suvremene politike, primoravaju da se korjenito redefinira i sam odnos koji jedno teorijsko razmišljanje, koje pokušava biti dalekosežno, sa tom epohom treba uspostaviti.

Nužnost takvog jednog razmišljanja vezana je uz novi dinamizam kojeg je politika morala, nasuprot svim prijašnjim pokazateljima, prihvatiti nakon kraja nuklearne bipolarnosti i konzekventno postojećeg modela svjetskog mira. Ustvari radilo se o takvoj ravnoteži koju su svijetu nametnule dvije velesile, SAD i SSSR, nakon kraja drugog svjetskog rata i koje, naspram razdoblja između dva svjetska rata, u nekim svojim elementima predskazivanja bilo je podosta jednostavna u svom funkcioniranju i, uz to, donekle osiguravajuća za mir i stabilnost u svijetu. Iako je u sebi sadržavala i sve osobine tjeskobnog zatvora – naročito za one Države koje su se nalazile iza zidina komunističke utvrde.

Razlog toga stanja sigurnosti, pod okriljem nuklearne opasnosti, nalazi se u činjenici da se radilo o modelu ideološkog nadmetanja koji, kao takav, nije davao nikakve mogućnosti rješavanja onih političkih problematika koje su dovele i do dvaju svjetskih sukoba. Sa završetkom kojih, određena su pitanja i dalje ostala neriješena. Bila je dakle to geo-politička shema teritorijalne podjele u kojoj su pozadini ostale skrivene neke nedorečene ali ne zato manje važnije nacionalne logike koje su se, urušavanjem komunizma, ponovno pojavile na svjetskoj sceni : negdje na najburniji način i uz strahovita ratna razaranja koja ne samo da podsjećaju na najzloglasnije dane drugog svjetskog rata već one to i jesu. Radi se o atavičnim logikama koje su još žive, i to naročito u jugoistočnom i srednjem dijelu Europe, nalazeći većinu nas i dalje nepripremljene za jedno pozitivno rješenje.

A da o samim odlukama donesene od strane mnogih od novostvorenih Država – nastale iz rasula komunističkog sustava – o slanju vlastitih postrojbi u takozvane 'vruće' zone svijeta - u akcijama formalno nazvanim mirovnim operacijama međunarodne policije, legitimizirane ONU-im odlukama – da ne govorimo. Promatrajući samo malo bolje ta novonastala političko/ratna djelovanja (u koja, radi političkog imidža, dragovoljno se uključuju i Države koje su nekoć pripadale Europskom istočnom bloku) , izlazi na vidjelo – i to neovisno o situaciji vezanoj uz određeno žarište krize – jedan simptomatični nedostatak promišljanja u svezi jedne od osnovnih tema političke filozofije, naročito one moderne. Radi se ovdje o odnosu koji postoji između (upotrebe) moći (snage) i reda, između rata i politike.

Zato, prije nego nastavimo sa raspravom smatramo ovdje nužnim dati neka prethodna tumačenja o noćinu kako se može utjecati na politiku.

Kao prvo, nužno je, da bi govorili o politici, promisliti njezine pojmove, osnovne kategorije i logike u kojima se ona pojavljuje i djeluje. Razlog tome je činjenica da politička povijest nije (i nikad nije ni predstavljala) nekakav zbroj događaja koji se dešavaju unutar određenog logički odredljivog okvira moći. Koji je apsolutno racionalan i predvidljiv. Ali ne radi se ni o nekakvoj ne-smišljenoj neizmjeničnosti nečeg 'uvijek različitog' ili 'uvijek istog', već o jednom njihovom kombiniranom djelovanju, kako pojedinačnih tako i kolektivnih htijenja, koja su oblikovana, omogućena i osmišljena od strane društveno-politički u stalozene mreže institucija (radi se dakle o pojmovima koji su postali efektivni) kao i od strane dosta raširenih i prihvaćenih vjerovanja (tj. o pojmovima koji su se potvrdili u vidu 'različite prirode'). Radi se, dakle, o nekakvoj tvrdokornoj, iako ne uočljivoj, pozadini ili kontekstu, koji, ako nije pravovremeno uviđen i shvaćen, može djelovati na način da donekle (u srednjoročnom vremenskom razdoblju) neutralizira (tj. da učini neefikasnim ako ne nemogućim) određeno političko djelovanje koje, zbog konteksta u kojem se nalazi uokviren, ne uviđa, tj. ignorira, sama pravila igre, njegov standard ili ona minimalno potrebna svojstva efikasnog djelovanja.

Postoji dakle jedan 'teren igre' – i to izvan bilo koje metafore, budući da se radi o međunarodnoj političkoj sceni, u kojoj se neki od sudionika, radi se naravno o Državama, namjeravaju kretati djelotvornije od nekih njoj suparničkih subjekata – koji je već unaprijed određen i koji pripada političkom djelovanju.

Unutar tog geopolitičkog okvira ili logike djelovanja – i to nasuprot od onoga u što mnogi vjeruju, ili barem tako izgleda - pojmovi i političke institucije – kao što su mir i rat, pravda i pravednost, Država i međunarodni poredak – nisu i ne predstavljaju nekakve neutralne entitete :. u vidu apstrakcija koje svatko tko i kada želi može im pridati ili nametnuti bilo koje značenje i sadržaj zahtijevajući uz to i njihovo usmjeravanje na željene ciljeve. Budući da na kraju krajeva i 'teritoriji' i 'pravila igre' svoja pravila i svoj smisao nalaze u tome da se uvijek radi o povijesnim pojmovima. Radi se dakle o entitetima koji su prvenstveno određeni – u njihovom stvaranju i mogućem, više ili manje predvidljivom, razvoju – od razdoblja u kojem su nastali, kao i njemu inherentnoj logici; ali i o njihovom povijesnom obuhvaćanju i naknadnom teoretskom (filozofskom) tumačenju. Sve to u pokušaju, ne uvijek

uspješnom, njihovog vezivanja i podređivanja onim uzrocima i posljedicama za koje su i smisleni, stvoreni i organizirani. Uvjetovanost koju će svaki novonastali društveno-politički entitet morati imati u vidu (ako ne i pridržati se), ako se toj nužnosti i sili želi nekako odmaknuti.

Kao drugo, a što ustvari proizlazi iz ukratko gore navedenoga, što se angažiranih intelektualaca tiče, nitko im ne zabranjuje da i dalje pronalaze nove utopijske teorije kao i da korjenito preispitaju genezu, dijalektiku i moguće putove razvoja suvremene društveno-političke stvarnosti, no ipak ne bi nikako smjeli međusobno pomiješati ova dva nivoa stvarnosti. Smatramo da se toga treba pridržavati svaki svjestan mislilac, da to treba imati na umu, budući da još danas postoji uvjerenje kako teoretičar ili filozof, (naročito političke misli), može i mora biti neodgovoran u otkrivanju izvora kao i aporija političko/pojmovnoga sustava u kojem se nalazi, ali, istovremeno, i odgovoran pred surovosti same stvarnosti i njezinih dinamika. Dakle, prinuđen u sebi održavati kontradikciju između stvarnosti i ideala, između teorije i prakse i tako trpiti sav 'trud i muku poimanja' stvarnosti. Zasižno tko je uvjeren kako je, samo upotrebom jednostavnih teorizacija, moguće stopiti i zbrisati svu povijesnu konkretnost institucija ('stvarnih' i 'povijesnih' pojmova), oduzimajući im svu snagu i težinu djelotvornosti, ili barem je u to uvjeren, taj se zasigurno ne bavi znanstvenim radom, budući da se samoinicijativno osuđuje neuspjehu praznog i neučinkovitog razmišljanja a to znači i na misaonu nekompetenciju, dakle impotenciju. Ili iskazano drugim riječima : kritička zadaća filozofa političke misli sastoji se više u korjenito preispitivanje vlastite suvremenosti a nikako lutanjem po oblacima; manje u mlatarenje prazne slame a više u osvjetljavanju okvira u kojem se zbivaju suvremeni događaji, ne oduzimajući tako znanstvenoj fantastici ideje o stvaranju novog, utopijskog okvira za iste.

Prema poznatom izrazu, kojeg nalazimo u Hegelovoj Fenomenologiji duha: "tko traži samo utjehu (...) lako će pronaći sredstvo da osmisli nekakvog duha i pridobiti ga. Ali filozofija se treba dobro paziti da ne proizvodi utjehu" (moj prijevod), što bi se donekle moglo i pripisati K. Marksu. I to pozitivno ili realno, što se tiče njegovog uokvirivanja i rigorozno znanstvene analize postojeće društvene stvarnosti; destruktivno ili utopijsko, sa dalekosežnim negativnim posljedicama, u vezi praktičnih prijedloga u rješavanju kritičnih problema ondašnjeg vremena.

- *Kraj utopije i povratak u povijest* : Tokom četrdesetogodišnjeg sučeljavanja (ili prinuđenog mira) između dvaju svjetski dominantnih nuklearnih carstava došlo je i do korjenitih promjena u klasičnom razmatranju i konfiguraciji moderne politike – ovdje se naročito misli na onu koju opisuje Karl von Clausewitz, dakle o razmatranju koje je u sebi uključivalo sposobnost moderne Države da na racionalnim osnovama održava pod kontrolom osjetljiv prijelaz koji iz stanja mira vodi u stanje rata, i obrnuto. Radi se o stanju dvojakog prijelaza čiju je iracionalnost moderno političko razmatranje (pravovremeno) znalo razumno obuhvatiti, ovladati, i preoblikovati u učinkovito uporabno sredstvo od strane jedne Države kako bi potvrdila, u slučaju nužde – dakle u ekstremnim situacijama, u krajnjoj nuždi - svoju političku volju naspram težnjama njoj suprostavljenih Država.

Nakon drugog svjetskog rata, i to prvi put u povijesti rata, postalo je međutim jasno kako svaki novi mogući sukob, naročito između dvaju dominantnih velesila, ne bi zasigurno dovelo do nikakvog, ni pozitivnog ni negativnog, političkog ishodišta. U stvari ne bi bio podložan nikakvoj političkoj kalkulaciji, ni jednoj predvidljivoj instrumentalnoj racionalnosti, radilo bi se o čistom i jednostavnom sveopćem uništenju (u vidu apokalipse širokih razmjera).

To je donekle dopuštalo, a i suvremenost nije toga imuna, postojanje konfliktualnih zona ili zone prevlasti, takozvane 'sive zone', ili zone sukoba u kojima, osim zainteresiranih svjetskih sila, bile su uključene : i vojno-političke organizacije ili ne-državni entiteti (u vidu oslobodilačkih pokreta i slično); kao i raznorazni terorizmi, čija je osobina neprihvatanje klasičnih kanona i pravila u razlikovanju civila od vojnika; kao i, na kraju, raznorazne ideološke, klasne i etno-nacionalne i nacionalističke sukobe na međunarodnom planu (Koreja, Vijetnam, Afganistan, Jugoslavija, itd.).

Ova neodređenost (ZWISCHENLAGE), ova nejasnoća i konceptualno razlikovanje ili pojmovna neodređenost, proizveli su ishodišta sveopće neodgovornosti ili političkog kaosa u okviru srednjih i manjih svjetskih sila, čija je uloga bila i jest nešto više od običnog promatrača u globalnom sučeljavanju između dvaju ili, danas, triju 'velikih' svjetskih sila. Radi se o Državama koje su zaboravile misliti i samovoljno donositi odluke. I sve to zbog podređenog položaja kojeg su imale u nedavno prošlom društveno-političkom kontekstu, kada su bile skoro onemogućene u upotrebi vlastite, državne suverenosti. No ovaj četrdesetogodišnji scenarij više ne postoji, tako barem izgleda. Sa druge strane urušenje komunističkog sustava dovelo je na vidjelo i činjenicu kako su nekadašnje, barem se tako

mislilo, političke logike moderne još žive i na djelu. Radi se o razmatranjima koja su još kadra da nam razjasne i objasne dinamično obzorje suvremenih političkih zbivanja i dinamika. Dakle, kako unatoč mnogih znakova i teorizacija o entropijskoj degradaciji funkcija koja su svojevrsna modernom političkom sustavu, ovaj ipak posjeduje takav stupanj djelotvornosti koji neminovno prisiljava na odstupanje ili na predaju sve one političke oblike koje se ne žele prilagoditi važećim standardima unutar međunarodnog i epohalnog konteksta (ili 'terena igre').

Kolaps koji je ponovno pokrenuo kotač Europske povijesti, neminovno dokazuje kako su negativno izabrana ona politička iskustva koja nisu uspjela artikulirati vlastito uređenje na način da u sebi smjesti, udomaći i viši dinamizam, i, posljedično tome, i višu djelotvornost, efikasnost; koje su sadržane i izložene (iz te perspektive ili točke gledanja) od zapadnih političkih konfiguracija. Dakle od strane liberal- (ili social-) demokratskih Država koje znaju, na pozitivni način i djelotvorno, povezati red/pravednost i slobodu, političko poistovjećenje i kritično mišljenje, suverenost i državljanstvo; tj. koji poštuju razlike (bilo one individualne ili kolektivne: manjinske) pronalazeći za njih adekvatni prostor i oblik djelovanja. Usklađujući ih dakle sa vlastitim 'terenom igre' i ne ugušujući ih.

Ali istodobno postojanje (koegzistencija) ovih kategorija predstavlja zapravo ključni postulat političke moderne. Tako da ono što, barem do sada, izgleda biti najznačajniji događaji prošlog stoljeća, tj, propast i rastvaranje sovjetskog carstva (a za nas posebno Jugoslavije) u nacionalno i religijski ustrojenim novonastalim Državama – a događaj 11. rujana 2001. ovog stoljeća samo to potvrđuje -, bez dvojbe nam dopušta da tvrdimo kako na međunarodnoj sceni suvremenosti 'klasična' logika moderne još vlada relevantnim svjetskim događajima. Ili, citirajući Maxa Webera, razrješenjem bipolarnе paralize politički subjekti koji će dominirati međunarodnom scenom bit će oni koji su spremni, "*stavljati ruke na zupčanike povijesti*". Radi se dakle samo o 'modernim' subjektima koji djeluju na razini standarda koje je moderna ustanovila, fiksirala u djelovanju i u mišljenju u zadnja tri stoljeća, tj. o Državama slobodnih institucija. Očito je kako – u odnosu na teze koje je Fukuyama obradio u *National Interest* 1989. godine – tendencijalna homologacija političkih struktura glavnih međunarodnih sudionika, zasigurno ne vodi do kraja povijesti, već predstavlja uvjet koji omogućava ponovno otvaranje onih strateških i geopolitičkih prekida koja su četrdeset godina bila zapostavljena iako nikada zaboravljena.

Međutim ako kraj komunizma i, posljedično tome, postepeno popuštanje do nestajanja one logike nastale kao rezultat nadmetanja dvaju ideoloških suprotstavljenih bloka, označava uspostavljanje dinamike moderne; ako je, sa druge strane, preuska željezna zavjesa eksplodirala oslobađajući skučeno političko djelovanje prijašnjih ograničenja; i na kraju ako danas prisustvujemo ubrzavanju kao povijesti tako i politike i osnaženju modernih, nacionalnih Država (i njima odgovarajućih logika), to u stvari znači kako toliko očekivani kraj prošlog stoljeća i početak novog tisućljeća nikako nije doveo do ostvarenja - a zbivanja koja su se dešavala potkraj i nastavljaju se dešavati početkom novog stoljeća to i potvrđuju - onih naivno progresivnih i iluzorno konstruiranih obećanja i nada - svojstvene new-age kulturi novog milenija i poznat također kao akvariusovog razdoblja ili doba nove svjetske svjesnosti – koje je već prijašnji *fin de siecle* naivno njegovao i hranio doživljujući svoj brodolom u svjetskim ratovima, u totalitarizmima i u planetarnoj tjeskobi zbog ideološkog sučeljavanja dvaju nuklearnih super-sila.

Razmatrajući zato malo bolje sve okolnosti, uvidjet će se kako kraj blokova nikako ne označuje i ne nosi u sebi sjeme neke nove i mirnije perspektive kao ni staloženijeg svjetskog reda i mira, koliko novu mobilizaciju, otvaranje novih kriznih žarišta i preispitivanje starih tenzija koja – do tada stavljena na stranu i strogo kontrolirana i potisnuta logikom blokova – izbijaju na vidjelo pokazujući i izražavajući se kroz nove napetosti i pogoršavanja.

Isto smo tako i svjedoci sve većeg broja međunarodnih 'sudionika' na svjetskoj političkoj sceni, kojima je napokon i dana i mogućnost da eksperimentiraju veću slobodu u djelovanju, ali, istovremeno i konzekventno tome, i veću nesigurnost u svijetu koji se sve brže kreće u susret nepredvidljivoj budućnosti (sadašnja ekonomska kriza ili depresija to potvrđuje kao i nepostojanje jednog zajedničkog plana za moguće rješenje radi izlaska iz iste).

Očito je svima kako do dan danas nema na vidiku takvo političko zbivanje koje bi donekle moglo dovesti do stabilnijeg svjetskog poretka i mira. A razlog toga nalazi se u činjenici označeno pojavljivanja i ispoljavanja epohalnih strukturalnih logika a zbiva se u okviru takve intelektualne i političke klime nepripremljene da ih obuhvati.

Ovdje može se samo ukratko označiti i pokazati ono što će izgleda biti zadaća neke relevantne važnosti i hitnoće. Naime radi se o promišljanju koegzistencije, suživota rata i politike prema dubokoj sintaksi koja ih, u moderno doba, određuje u okviru državne institucije.

- Država / rat / politika : '*Penser la guerre*' (promisliti rat), naslov je poznate knjige Raymond Arona u kojoj raspravlja o važnosti, o slabosti i o dalekosežnosti Clausewitzeve poznatije knjige "O ratu" (*Vom Kriege*). (Čija ne nadmašena tematika koja ratu, njegovom odnosu sa politikom i o njegovom vođenju je posvećena, svojevremeno je bila čitana i tumačena, između ostalih, i od oca sovjetske revolucije : Lenin).

Raymond Aron smatra kako *penser la guerre* je intelektualna obveza svakog naraštaja i to neovisno o tome koliko nam se to može svidjeti . I poznata Clausewitzeva izreka – kako je rat nastavak politike drugim sredstvima, kojoj treba pridodati i drugu, manje poznatu (ali ne zato manje važnom ako ne i značajnijom od prve tvrdnje) : kako rat ima/posjeduje jednu svoju gramatiku, ali ne i jednu logiku, budući da se ova potonja izričito nalazi u djelokrugu političkog djelovanja ili politike – zasigurno predstavlja dobro polazno stajalište. Budući da ova von Clausewitzeova tvrdnja nema ničega apstraktnoga ili apriorističkoga ili arbitrarnoga u sebi.

Jednostavno : promisliti nastavak i, istovremeno, hijerarhijsku razliku između rata i politike znači promisliti modernu povijest, u njezinoj posebnoj i značajnijoj konfiguraciji.

Ovdje se dakle ne radi ni o unaprijed utvrđenoj sudbini (kao ni, zasigurno, željenoj), ni (nasuprot tvrdnjama nekih intelektualaca i njihovih banalnih etoloških teza – I. Eibl-Eibesfeldt) o nekakvoj nad-povijesnoj strukturi stvarnosti, apriorno propisane od nekakve navodno nepromjenjive ljudske prirode.

Nema dvojbe da je rat u cijelosti institucionalno povijesni fenomen. Dakle inherentan onim intelektualnim i političkim strukturama koje su od epohalne važnosti i donekle još aktualne, što čini da je rat glupo i nesvrsihodno, ako ne i nemoguće, tretirati u vidu neke šture apstrakcije i generalizacije.

Poznato je kako se suverena moderna Država rađa kao rezultat situacije duboke moralne i političke krize – radi se o civilnim i religijskim ratovima koji su opustošili Europu tokom XVI i XVII stoljeća. Kako bi se dovelo pod kontrolom sukobe i sve rasprostranjenije nasilje, nije se pronašlo bolje i učinkovitije rješenje od onog da se Državi pripisuje monopol snaga u vidu legitimnosti nasilja i to pod okriljem suverenosti.

Centralno uporište svega toga, tj, moderne političke misli, svoju bit, svoj razlog postojanja nalazi u načelu da suverenost formalno i logički pripada uvijek Državi i to naročito

kada je ona, na demokratski način, pripisana narodu, ili, drugim riječima, kada ona predstavlja glavnu funkciju modernog političkog oblika, a ne nekakva unaprijed određena prirodna osobina jednog pre-političkog 'mnoštva' ili 'gomile ljudi'.

No ako je točno - kao što je svojevremeno već Thomas Hobbes predvidio, čija logičko-politička paradigma još vlada i našom današnjicom - kako suverenost je duša Države, treba reći kako se ova pojavljuje na dva načina, posredstvom dvaju logika: jedna, unutar, monopola legitimnog nasilja usmjerenog prema pomirujuće racionalnosti, koja, posredstvom policije i sudstva osigurava i određuje poslušnost i poštovanje zakona i reda, univerzalnog, sveopćeg dobra koji se svima obrača i koji je istovremeno, i to radi vlastite sigurnosti, od svih tražen i razrađen, (dakle pravda, kao uvjet normalnosti, dobrog funkcioniranja i pravednog djelovanja same Države). Dok druga logika predstavlja upravljanje onog istog legitimnog nasilja usmjerenog u odlučivanju u slučaju 'izvanjskog' izuzetka – radi se u stvari o posljednjem tragu unutrašnjeg izuzetka, civilnog rata, od i zbog kojeg je i nastala moderna Država – u vidu među-državnog sukoba čija mogućnost prebiva kao neprozirnost koja uznemirava i zabrinjava racionalnu prozirnost Državnog uređenja.

Odluka koja daje stvarnost ovoj mogućnosti, po svemu je izvorno politička odluka, i kao takva pripada - kako bi se zaštitili i obranili interesi za koje se smatra kako ih je nemoguće dalje srozavati nekakvim besmislenim pregovorima – onome tko, u Državi, ima suverenu moć. (Danas je to narod ali preoblikovano u predstavničkim tijelima ili institucijama). Politika i rat, u svom modernom poimanju, jesu dva lica iste stvarnosti, dva međusobno povezana modaliteta ostvarena od istog političkog subjekta, Države, koja ne odbacuje, iako ga izbjegava koliko je to moguće, nasilje, već ga preuzima u sebi racionalizirajući ga.

Kako bi promislili rat nužno je po najprije promisliti Državu, ali i obrnuto; dakle, kako Država izvire, rađa se iz samog rata (iako prvenstveno samo u cilju organiziranja mirnijeg suživota) posjeduje još i danas težinu i važnost koju je nemoguće odbaciti i olako izbrisati iz naše političke stvarnosti; strukturalno i genetski moderna politika suvereno vlada nad osjetljivim prijelazom iz mira u rat 'zapovijedajući' svim oblicima rata. Rat koji u sebi posjeduje njemu svojevrsna gramatička pravila, utvrđujući tako, između političke razboritosti i uporabe sile, odnos koji nije apsolutnog isključivanja, već samo uvjetovanog. Dakle svojevrsni odnos logičkog kontinuiteta aktiviranog posredstvom suverenog odlučivanja –

uspud rečeno, ista stvar vrijedi i za odnos koji postoji između državnih tajna i demokratske prozirnosti javne društvene sfere. U smislu da, u načelu, ova ne može nikada sasvim isključiti onu. Kao što strukturalno je povezana sa odgovornom individualnom slobodom, sa pravdom i sa ravnopravnošću, na isti je način Država pravi i jedini predvodnik mogućnosti odlučivanja o ratu. I ako od te, njoj svojstvenoj, mogućnosti odustane, tada kao da odustaje i od racionalnih standarda koja joj pripadaju, pa se više nikako ne može govoriti o Državi.

Jasno je kako ekskluzivno prihvaćanje i upotreba *jus belli* pretvara međunarodnu politiku u dimenziju u kojoj ne vlada pravda - (nikakva viša instanca od Država može djelotvornije definirati takav pojam), već samo, i to u načelo, racionalno odlučivanje, koje vodi pojedine državne sudionike težnji u postizanju vanjskih ciljeva radi zadovoljavanja unutrašnjih interesa – sigurnost i moć – mirnim putem u normalnim uvjetima, ali i, u izvanrednim slučajevima (o kojima svaka Država suvereno odlučuje), prihvaćajući se rata. Unutar te dimenzionalnosti mir je više rezultat slobodne suradnje između Država nego izvanjski nametnute korektivne/ispravljajuće sile vezane uz međunarodne ugovore, koje svaka suvremena Država potpisuje, rezervirajući si, ako ništa drugo, barem suvereno pravo na samoobranu. (I to bez potrebnog prihvaćanja Kaufmannovih teza o klauzuli *rebus sic stantibus*. I ako intelektualno razmišljanje i povijesna praksa, koja su oblikovala stvarnu i efikasnu srž moderne političke tradicije, predviđaju da i međudržavni rat predstavlja, iako kao krajnja *extrema ratio*, krajnji resurs na raspolaganju političkog ratia, a ne strahota i aberacija (užasne i razarajuće će zasigurno biti sve one političke strukture koje će izbjegavati učiniti onaj nužan napor koji vodi ka racionalizaciji i kontroli sile), i sa ovom se tradicijom – koja ipak sama nije dostatna dosljedno objasniti suvremenu situaciju – moramo obračunati. Otuda moramo krenuti da bi shvatili i našu problematičnu sadašnjost.

- *'postmoderna' politička senzibilnost* : suvremeno pojavljivanje nacionalne Države i njezinih logika zna ponekog i zbuniti, jer se radi o dinamikama koje su desetljećima ostale skrivene u pozadini dominantnih političkih zbivanja prošlog stoljeća, pa zato zbunjuje jer neobično izgleda njihovo razbuktavanje i prevladavanje na političkoj sceni pri-kraju prošlog stoljeća i početkom novog tisućljeća. Kao što smo već naznačili, četrdeset godina nuklearnog bipolarizma donekle su promijenili prijašnji geopolitički obzor, unutar kojeg se stvari dešavaju, i međunarodnu političku scenu, promjenjivši pritom i samu percepciju rata koju je imalo javno mnjenje. Čovječanstvo koje je naraslo u doba nuklearnog mira nema jasnu percepciju o ratu (barem na zapadu). Za njih, za većinu zapadnog svijeta, rat nije promatran

kao strukturalno svojstven (iako u načelo samo kao mogućnost) politici, već, baš zbog nuklearnog naslijeđa, nasuprot tome kao apsolutna negacija same politike. Ne dakle kao njezin moguć (iako nepoželjan) nastavak, već kao njezina jednostavna i neposredna suprotnost.

Svima je u stvari poznato kako, što se tiče sukoba koji su se u svijetu vodili nakon drugog svjetskog rata, mali broj njih bili su tretirani i poslijedično tome i uredno proglašeni ratovima od strane jedne suverene Države prema drugoj suverenoj Državi.

Mnogo se dakle promijenilo u odnosu na prijašnji „klasični odnos“ rat/politika. No malo se promijenilo u odnosu na (već u stalženoj praksi vezanoj uz) činjenicu da međunarodna politika je područje djelovanja onih Država koje svim sredstvima teže (koliko racionalno to znaju i umiju, ili barem vjeruju da znaju i umiju) realizaciji i održavanju vlastitih ciljeva – u obliku sigurnosti i moći. Ali također i onih nedržavnih grupacija, institucija koje svim raspoloživim sredstvima teže i traže da budu prepoznate, prihvaćene od strane svjetske javnosti i međunarodno priznate kao nove suverene Države. To znači da rat (kao društvena kategorija i pojava) nije uopće izostavljena i odbačena kao moguća dimenzija moderne politike, čega je svaki politički sudionik (dakle i svaka Država) toga je itekako svjesna. Ali istodobno i svjesna kako su toga svjesni kako njezini partneri tako i njezini suparnici.

Stigli smo tako do onoga što je, ili barem tako izgleda, pravi i autentični izazov suvremenosti (koji nam se ovdje predlaže). Radi se o izazovu koji nas obvezuje na, tako reći, nemoguću zadaću, na kontradiktornu, iako neizbježnu, dužnost: pronaći odgovarajući način posredstvom kojeg će moći koegzistirati stvarnost Državnog entiteta (tj. Države) i njezinih logika (dakle suverenost) zajedno i u skladu sa, isto tako važnom koliko potrebnom i stvarnom težnjom za mir. I to u okviru surovosti međunarodnih političkih tenzija, (u kojoj i dalje žice svjetskog mira i reda drže nekolicina političko-ekonomskih subjekata i Država), sa nekakvim, barem površnim, izgledom pravde.

Iz svega toga treba nam biti jasno kako, sa jedne strane, samo će se donekle pokušati pronaći nekakav razumski kompromis između sukobljenih postulata, između pravde i suverenosti, svjesni, sa druge strane, kako ni ova postignuta relativna i neizvjesna ravnoteža neće biti moguće održati bez jedne jasne povijesne i pojmovne svjesnosti o strukturalnoj povezanosti koja pojmovno i povijesno spaja rat, politiku i Državu.

Promisliti rat dakle znači, za jedno svjesno političko promišljanje problema, pa čak za ono mirnodopsko, mjeriti se sa vlastitom fundamentalnom obvezom koja traži da se bude što djelotvorniji : obveza ozbiljnog sučeljavanja sa povijesnom i pojmovnom problematikom stvarnosti u kojoj živimo, kao i sa njezinim unutrašnjim poteškoćama. A to, sa druge strane, znači nanovo otkriti pravi i strogi smisao suverenosti: odgovornog i slobodnog državljanstva, koja pripada samo Državi.

Radi se ovdje o trenutku, za intelektualce koje se bave ili se žele baviti političkom problematikom, da podsjetite sebe kao i uostalom i ostale građane, kako i Hrvatska - ali to vrijedi iza sve Države regije koje su se oslobodile ideološke uvjetovanosti - da, ako želi i dalje biti suverena i poštovana Država unutar regije ali i šire, radi se o takvom obliku političkog postojanja koji, iako u osnovi teži ka demokratičnosti i mirnodopskom suživotu sa susjedima regije, u sebi sadržava također i takve, za sebe specifične, logike, obveze i dužnosti, koje je nemoguće, ali ni poželjno, egzorcirati postulirajući jedan, koliko univerzalan toliko apstraktan, pacifizam, koliko samo uz potporu dobre volje podržane od strane jednog politički spremnog građanstva. U stvari nije uopće ni nužno živjeti politički uokviren unutar dane državne dimenzije. No moramo biti više nego svjesni kako bilo koja alternativa postojećoj koncepciji državnosti – u obliku nekakvog post- ili sub- državnog postojanja – vodilo bi nas, naročito u svijetu koji se prvenstveno organizirao na temelju logika modernih Država, jednostavno do propasti, do raspada vlastitog nacionalnog identiteta koji se ogledava u suverenitetu Države koja nas predstavlja. To, drugim riječima, znači dopustiti da se politikom bavi neko drugi. Postajući tako predmetom, a ne aktivnim sudionikom, političkog zbivanja.

Promisliti rat (što nikako ne znači i prakticirati ga, biti ratni huškač ili zanesenjak) samo je jedan od mogućih načina kako bi pro-mislili – a to znači i htjeti – takav oblik političkog postojanja koji svoju srž djelovanja nalazi u suverenom i modernom Državnom uređenju, kojeg, bez dvojbe može se definirati: 'Država'. Radi se u stvari se o nečemu što je za sada neophodno, kao što je i neophodno pro-misliti pravdu i odgovorno državljanstvo, kao uostalom i sve ostale kategorije koje svoj temelj nalaze u modernoj politici. I kao što nam mora biti svima nama dobro poznato, iako ne i široj javnosti tranzicijskih Država, politika se, htjeli mi to ili ne, uvijek bavi nama, iako se mi vrlo rado ne bi bavili politikom, i danas, posredstvom više ili manje demokratskih sustava, imamo mogućnost da se ozbiljno ulovimo u koštac sa njezinom ozbiljnošću. Kako se ne bi ,naknadno, o našoj generaciji govorkalo ono što je još davne 1512. godine u Firenci napisao N. Machiavelli u svom, manje poznatom od

Vladara, spisu "*La cagione dell'ordinanza, dove la si truovi, et quel che bisogna fare Post res Perdita*" („Razlog naredbe, i gdje se ona nalazi, i što sve treba učiniti Post res Perdita“). U kojemu, optužujući vladajuću političku klasu svog grada radi političke nesvijesnosti i građanskog rasula piše: "*ogni uomo sa che chi dice imperio, regno, principato, repubblica (...) dice iustitia et armi. Voi, della iustitia, ne havete non molta, e dell'armi non punto*" - („svaki čovjek zna da tko kaže carstvo, kraljevstvo, kneževina, republika (...) kaže pravosuđe i oružje. Vi, o pravdi/iustitia ne znate mnogo, a o oružju nemate nikakvo znanje“).

Ili, drugim riječima "*Tko teži miru, neka se pripremi za rat*" (Vegezio, IV stoljeće n.e).

WAR OVER AS ONE OF THE BASIC CATEGORIES OF MODERN POLITICAL THOUGHT.(THINKING WAR AFTER THE FALL OF THE NUCLEAR BIPOLAR SYSTEM OF POWER)

“Thinking war over” is, in fact, a kind of intellectual duty which, against our will, we have to face after the failure of the communist system which saw the re-emerging of the modern state and its logics. Actually we are speaking about dynamics deeply buried during the forty-year facing of the two nuclear empires, what has caused some perplexity. A lot of things have changed in regard to the “classical” relationship between war and politics; but little has changed in regard to the fact that international politics is domain of states that pursue their own interests and of non-state groups which, nevertheless, aspire to be recognized as new sovereign states. (Let us just think about former Yugoslavia).

“Thinking war over” means then to rediscover the strict sense of state, of free and responsible citizenship, which exists only in the politically organized State. In fact, the modern State, besides having something to do with individual responsible freedom, justice and equality, bears the possibility to decide about war as sovereign right to self-defence. And if it drops this possibility, or if it fails to keep the rational standards that pertain to it, it is no more State. And if the intellectual reflection and the historical practice which have formed the real and efficient core of modern political thought, predict the war between States to be, in the shape of extrema ratio, a resource of the disposal of the political ratio, and not a kind of aberration, it is on the basis of this tradition that the emerging States of south-eastern Europe have to move and act to understand the difficult present.

KEY WORDS: WAR, MODERN STATE, STATE CONCEPT, POLITICAL RESPONSIBILITY, SAFETY AND POWER, POLITICAL IDENTIFICATION, CRITICAL INDIVIDUALIYATION, JUSTICE, SOVEREIGNTY, RESPONSIBLE CITIZENSHIP.

BIBLIOGRAFIJA:

- CLAUSEWITZ, Carl von : *O ratu*, Mozaik knjiga, Zagreb 12/2010.

- GIRARD, René : *Achever Clausewitz*, Carnets Nord, Paris 2007.
- JEAN, Carlo (priredio) : *Morte e riscoperta dello Stato-nazione*, FrancoAngeli, Milano 1991.
- EIBL-EIBESFELDT, Irenaus : *The Biology of Peace and War*, Thames & hudsson, London 1979.
- HOWARD, Michael : *Rat u europskoj povijesti, srednja europa*, Zagreb 2002.
- STAGUHN, Gerhard : *Knjga o ratu*, Mozaik knjiga, Ljubljana 2007.
- ŠURAN, Fulvio : *Sociologia della guerra. Il caso della ex Jugoslavia*, Pietas Iulia, Pula 2010.
- VEGEZIO RENATO, Publio Flavio : *EPITOMA REI MILITARIS*, BUR, Milano 2010.
- ŽUNEC, Ozren : *Rat i društvo. Ogledi iz sociologije vojske i rata*, Naklada jesenski i Turk, Zagreb 1998.